

SINF RAHBARLARINING O'QUVCHILARDA HUQUQIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MEKANIZMLARI

MADALIMOV ELBEK FARXOTOVICH

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIIY TA'LIM FAN INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

OSIYO XALQARO UNIVERSITETI

Annotatsiya

Ushbu maqolada sinf rahbarlarining o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan faoliyatini takomillashtirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Huquqiy madaniyat – bu shaxsning huquqiy bilimlari, qadriyatlari va huquqlarini anglash orqali jamiyatda to'g'ri va adolatli munosabatlarni o'rnatishdir. Sinf rahbarlari o'quvchilarga huquqiy madaniyatni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi, chunki ular yosh avlodni huquqiy bilimlar bilan ta'minlash va ularning ijtimoiy faoliyatini rag'batlantirishda faol ishtirok etadilar. Maqolada o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirish uchun samarali metodlar, dasturlar va amaliyotlar taklif etiladi. Shuningdek, sinf rahbarlarining o'zaro hamkorligi va tajriba almashinuvi muhimligi ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Huquqiy madaniyat, Sinf rahbarlari, O'quvchilar, Ta'lim jarayoni, Ijtimoiy faoliyat, Metodlar, Tajriba almashinuvi, Rivojlantirish mexanizmlari

МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ГРУПП, НАПРАВЛЕННЫЕ НА РАЗВИТИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ У СТУДЕНТОВ

МАДАЛИМОВ ЭЛЬБЕК ФАРХОТОВИЧ

РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН

МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И

ИННОВАЦИЙ АЗИАТСКИЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

Аннотация

В данной статье анализируются механизмы повышения эффективности деятельности классных руководителей, направленные на развитие правовой культуры у учащихся. Правовая культура – это установление правильных и справедливых отношений в обществе посредством понимания правовых знаний, ценностей и прав личности. Классные руководители играют важную роль в формировании правовой культуры у учащихся, поскольку активно участвуют в

передаче правовых знаний молодому поколению и стимулировании их социальной активности. В статье предлагаются эффективные методы, программы и практики развития правовой культуры у учащихся. Также рассматривается важность взаимного сотрудничества и обмена опытом между классными руководителями.

Ключевые слова: Правовая культура, классовые лидеры, студенты, образовательный процесс, общественная деятельность, методы, обмен опытом, механизмы развития.

MECHANISMS FOR IMPROVING THE ACTIVITIES OF CLASS LEADERS AIMED AT DEVELOPING LEGAL CULTURE IN STUDENTS

MADALIMOV ELBEK FARKHOTOVICH
REPUBLIC OF UZBEKISTAN
MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND
INNOVATION ASIAN INTERNATIONAL UNIVERSITY

Annotation

This article analyzes the mechanisms for improving the activities of class leaders aimed at developing legal culture in students. Legal culture is the establishment of correct and fair relations in society through the understanding of the legal knowledge, values, and rights of an individual. Class leaders play an important role in the formation of legal culture in students, as they actively participate in providing the younger generation with legal knowledge and stimulating their social activities. The article offers effective methods, programs, and practices for developing legal culture in students. The importance of mutual cooperation and exchange of experience among class leaders is also considered.

Keywords: Legal culture, Class leaders, Students, Educational process, Social activities, Methods, Exchange of experience, Development mechanisms

Kirish.

Hozirgi kunda har bir jamiyatda huquqiy madaniyatni rivojlantirish zarurati tobora kuchayib bormoqda. Huquqiy madaniyat, shaxsning huquqiy bilimlari, qadriyatlari va huquqlarga bo'lgan munosabatini ifodalaydi. Bu, o'z navbatida, fuqarolik jamiyatining barqarorligi va taraqqiyotiga xizmat qiladi. O'quvchilarni huquqiy madaniyat bilan tanishtirish, ularni huquqiy bilish va tushunishga rag'batlantirish, kelajakda ijtimoiy faol va mas'uliyatli fuqarolarni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Sinf rahbarlari o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat o'quvchilarni akademik bilimlar

bilan ta'minlash, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarini ham rivojlantirishga mas'uldirlar. Sinf rahbarlarining vazifalari ichida o'quvchilarga huquqiy bilimlarni etkazish, ularni huquqiy jarayonlarga jalb qilish va ularning huquqlari hamda majburiyatlarini anglashlariga yordam berish kiradi. Buning uchun sinf rahbarlari turli metodlardan foydalanishlari, innovatsion yondashuvlarni qo'llashlari va o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishlari zarur. Ushbu maqolada sinf rahbarlarining o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan faoliyatini takomillashtirish mexanizmlari tahlil qilinadi. O'quvchilarda huquqiy madaniyatni shakllantirish uchun samarali metodlar, dasturlar va amaliyotlar taklif etiladi. Shuningdek, sinf rahbarlarining o'zaro hamkorligi va tajriba almashinuvi muhimligi ham ko'rib chiqiladi. O'quvchilarning huquqiy bilimlarini oshirish, ularni jamiyat hayotiga faol jalb qilish va ijtimoiy mas'uliyatni oshirish maqsadida sinf rahbarlari o'z faoliyatlarini qanday takomillashtirishlari mumkinligi haqida fikrlar bildiriladi. Sinf rahbarlarining o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishdagi roli nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, balki yosh avlodning ijtimoiy hayotga integratsiyasini ta'minlashga ham qaratilgan. Shuning uchun, ularning faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan mexanizmlar muhim ahamiyatga ega.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

O'zbekistonning ta'lim tizimida huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar va amaliy ishlar ko'plab olimlar tomonidan olib borilmoqda. Bu borada alohida e'tiborga sazovor bo'lgan bir qator olimlar mavjud.

Umarov Sh. – O'zbekiston davlat universiteti professori, huquqiy ta'lim va huquqiy madaniyatni rivojlantirish masalalariga bag'ishlangan bir qator ilmiy maqolalar muallifi. U o'quvchilarda huquqiy bilimlarni shakllantirishda innovatsion metodlarni qo'llash zarurligini ta'kidlaydi. Umarovning tadqiqotlari sinf rahbarlarining huquqiy madaniyatni oshirishdagi rolini yoritishga qaratilgan.

Saidov A. – Huquqshunos va pedagog, o'quv jarayonida huquqiy madaniyatni rivojlantirishning metodologik asoslarini o'rganadi. Uning ishlari sinf rahbarlari uchun huquqiy ta'lim dasturlarini ishlab chiqishga yordam beruvchi tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Saidovning tadqiqotlari o'quvchilarning huquqiy ongini oshirishda interaktiv usullarni qo'llashning ahamiyatini ko'rsatadi.

Qodirov M. – Yosh avlodda huquqiy madaniyatni shakllantirish masalalariga bag'ishlangan bir qator ilmiy ishlar yozgan. U sinf rahbarlarining o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishdagi faoliyatini takomillashtirish uchun o'quv dasturlarini va metodologiyalarini ishlab chiqishda ishtirok etadi. Qodirovning fikricha, huquqiy madaniyatni oshirishda amaliy mashg'ulotlar va seminarlar o'tkazish muhim ahamiyatga ega.

Tursunov R. – O'zbekiston milliy universiteti o'qituvchisi, u o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishda sinf rahbarlarining rolini tahlil etadi.

Tursunovning ishlari sinf rahbarlari uchun metodik qo'llanmalar va treninglar tayyorlashga qaratilgan bo'lib, bu jarayonda zamonaviy texnologiyalarni qo'llashni taklif etadi. Ushbu olimlarning tadqiqotlari va amaliy ishlari sinf rahbarlarining o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan faoliyatini takomillashtirish mexanizmlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Ularning ilmiy yondoshuvlari, o'quv dasturlari va innovatsion metodlari orqali kelajak avlodni huquqiy jihatdan yetuk fuqarolar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqotda sinf rahbarlarining o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan faoliyatini takomillashtirish mexanizmlarini aniqlash maqsadida bir nechta metodologik yondoshuvlar qo'llanildi. Avvalo, nazariy tahlil usuli orqali huquqiy madaniyat tushunchasi va uning ta'lim tizimidagi o'rni o'rganildi. Bu jarayonda O'zbekiston Respublikasi ta'lim qonunchiligi, ta'lim dasturlari va sinf rahbarlari faoliyatiga oid normativ hujjatlar tahlil qilindi. Shuningdek, empirik tadqiqot usuli orqali o'quvchilarning huquqiy madaniyat darajasi aniqlanib, sinf rahbarlarining o'quvchilarga taqdim etayotgan huquqiy bilimlari va ko'nikmalarini baholash uchun so'rovnoma va intervyular o'tkazildi. O'quvchilar, sinf rahbarlari va ta'lim muassasalari rahbarlari bilan olib borilgan intervyular natijalari asosida ularning fikrlari va tajribalari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida o'quv jarayonida huquqiy madaniyatni rivojlantirishda innovatsion metodlar, o'quv dasturlari va treninglar ishlab chiqish zarurligi belgilandi. Olingan natijalar asosida sinf rahbarlarining faoliyatini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, sinf rahbarlarining o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishdagi faoliyati ko'plab omillarga bog'liq. O'quvchilarning huquqiy bilimlari va ko'nikmalari ularning sinf rahbari bilan o'zaro aloqalari, o'quv jarayonida qo'llaniladigan metodlar va materiallarga bog'liq. Anketalar orqali olingan ma'lumotlarga ko'ra, o'quvchilarning 70% dan ortig'i huquqiy bilimlarga ega emasligi, bu esa ularning huquqiy madaniyatini rivojlantirishda muammolar mavjudligini ko'rsatadi. Sinf rahbarlarining faoliyatida ko'plab kamchiliklar aniqlangan: innovatsion pedagogik usullarni qo'llashda yetishmovchilik, huquqiy ta'lim dasturlarining samaradorligi pastligi va o'quvchilar bilan muloqotda yetarli darajada vaqt ajratilmasligi. Shuningdek, huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan amaliy mashg'ulotlar va seminarlar o'tkazishning ahamiyati ham ta'kidlandi. Tadqiqot davomida sinf rahbarlariga mo'ljallangan metodik qo'llanmalar tayyorlash va treninglar tashkil etish zarurligi belgilandi. Bundan tashqari, sinf rahbarlari o'z faoliyatlarini yanada samarali tashkil etish uchun zamonaviy texnologiyalarni qo'llashlari kerak. Olingan natijalar asosida o'quv jarayonida huquqiy madaniyatni rivojlantirishda sinf rahbarlarining roli oshirilishi lozimligi aniqlandi.

Mexanizm komponentlari	Faoliyat mazmuni (Amaliy qadamlar)	Kutilayotgan natija
1. Kognitiv (Bilim berish) 	"Huquqiy savodxonlik soatlari", Konstitutsiya va qonunlarni o'rganish bo'yicha viktorinalar o'tkazish.	O'quvchilarda o'z huquq va majburiyatlari haqida aniq bilimlar shakllanadi.
2. Interaktiv (Muloqot) 	"Siz qonunni bilasizmi?", "Sud jarayoni" kabi rolli o'yinlar va munozaralar tashkil etish.	Nazariy bilimlarni hayotiy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmasi rivojlanadi.
3. Hamkorlik (Ijtimoiy)	Huquq-tartibot organlari va mahalla bilan uchrashuvlar, ota-onalar bilan "Huquqiy burchak"lar yaratish.	Huquqbuzarlikning oldini olish bo'yicha maktab-oila-mahalla zanjiri mustahkamlanadi.
4. Raqamli (AKT) 	Ijtimoiy tarmoqlardagi huquqiy botlar, kiber-jinoyatchilikka qarshi videoliklar tahlili.	Zamonaviy axborot makonida to'g'ri huquqiy xulq-atvor (kiber-madaniyat) shakllanadi.
5. Monitoring (Baholash) 	O'quvchilarning huquqiy ong darajasini aniqlash uchun testlar va psixologik so'rovnomalar.	Tarbiyaviy ishlarning samardorligi tahlil qilinadi va tuzatishlar kiritiladi.

Ushbu mexanizm sinf rahbarining faoliyatini shunchaki "axborot berish"dan "shaxsni shakllantirish" darajasiga ko'tarishga xizmat qiladi. Tahlil natijasida quyidagi asosiy xulosalarni chiqarish mumkin:

1. Nazariyadan amaliyotga o'tish: Jadvalning Interaktiv va Kognitiv komponentlari o'quvchiga quruq ma'lumot berish emas, balki rolli o'yinlar orqali vaziyatni ichidan his qilish imkonini beradi. Masalan, "Sud jarayoni" o'yinida o'quvchi ayblanuvchi, himoyachi yoki sudya rolida bo'lib, qonunlarning hayotdagi kuchini anglaydi.

2. Ijtimoiy hamkorlikning ahamiyati: Faqatgina maktab doirasida huquqiy madaniyatni yuksaltirib bo'lmaydi. Hamkorlik mexanizmi orqali sinf rahbari o'quvchini jamiyatning real qatlamlari (IIB, mahalla) bilan yuzlashtiradi. Bu o'quvchida "nazorat faqat maktabda emas, hamma joyda bor" degan mas'uliyat hissini uyg'otadi.

3. Raqamli dunyo va xavfsizlik: Bugungi kunda o'quvchilar ko'p vaqtini internetda o'tkazmoqda. Raqamli komponent kiber-madaniyatni shakllantirish orqali o'quvchilarni internetdagi firibgarliklar, kiber-bulling va noqonuniy kontentlardan himoya qilish mexanizmini o'z ichiga oladi.

4. Monitoring orqali sifatni oshirish: Mexanizmning oxirgi bosqichi — Monitoring. Bu sinf rahbariga o'z ishining natijasini ko'rish imkonini beradi. Agar so'rovnomalar natijasida o'quvchining huquqiy ongi o'zgarmagan bo'lsa, mexanizmning boshqa komponentlari (masalan, metodlar) qaytadan ko'rib chiqiladi. Sinf rahbarining faoliyatini ushbu mexanizmlar asosida takomillashtirish o'quvchilarning nafaqat qonunlarni bilishiga, balki ularga ixtiyoriy ravishda rioya qilishiga va hayotda adolat tamoyillari asosida ish yuritishiga zamin yaratadi

Xulosa.

Sinf rahbarlarining o'quvchilarda huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan faoliyatini takomillashtirish mexanizmlari tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, bu jarayonni samarali tashkil etish uchun bir qator muhim omillar mavjud. Sinf rahbarlarining innovatsion pedagogik usullarni qo'llashi, o'quvchilarga huquqiy bilimlarni

yetkazishdagi faol ishtiroki, shuningdek, amaliy mashg'ulotlar va treninglar o'tkazish zarurati muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari asosida tayyorlangan tavsiyalar sinf rahbarlarining faoliyatini takomillashtirishga yordam beradi va o'quchilarda huquqiy madaniyatni oshirishga xizmat qiladi. Kelajakda ushbu yo'nalishda qo'shimcha tadqiqotlar olib borish, yangi metodologiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarurati mavjud. Sinf rahbarlarining huquqiy madaniyatni rivojlantirishdagi roli kelajak avlodning huquqiy ongini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G'afforov, A. N. O'quvchilarda huquqiy tarbiyani shakllantirish texnologiyalari. – Fan va texnologiya, 2017. – 88-95-b.
2. Hasanboyev, J. va boshqalar. Pedagogika (Ma'ruzalar matni). – Fan, 2011. – 156-162-b.
3. Mirziyoyev, Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – O'zbekiston, 2021. – 234-240-b.
4. Musurmonova, O. Pedagogik mahorat. – O'qituvchi, 2012. – 112-118-b.
5. O'zbekiston Respublikasining Farmoni. "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida". PF-5618-son. – Toshkent, 2019. – 3-8-b.
6. Qurbonova, G. N. Sinf rahbarining ish faoliyati va tarbiya jarayoni. – Navro'z, 2015. – 45-52-b.